

Anmeldelser

L. Kellner: Alexander von Humboldt. Oxford University Press, London 1963.
247 s., ill. 14 × 22 cm. 25 sh.

Litteraturen om Alexander von Humboldts liv og gerning er meget stor, og der er i de sidste år fremdraget meget nyt stof, bl. a. i anledning af 100-året for hans død, 1959. Man har savnet en nyere levnedbeskrivelse på engelsk af ham, og fysikeren, dr. L. Kellner har efter en omhyggelig gennemgang af et stort antal kilder, herunder også hans taler og breve, afhjulpnet denne mangel ved den nu foreliggende livfulde og velafvejede skildring af hans personlighed som forsker og som menneske. Såvidt anmelderen kan bedømme, har dr. Kellner ikke øvet vold mod stoffet ved at dreje fortolkninger eller ved at overdramatisere skildringen. Man får derfor et ganske ædrueligt billede af Humboldts gerning og personlighed, ikke blot som forsker, men også som almen vesteuropæisk kulturpersonlighed. Det må i denne sammenhæng erindres, at hans gerning faldt fra den franske revolution og Napoleonstiden til Tysklands rejsning omkring århundredets midte.

Niels Nielsen.

Murray McCaskill (ed.): Land and Livelihood. Geographical Essays in Honour of George Jobberns. New Zealand Geographical Society, Christchurch 1962.
280 s., ill. 14 × 22 cm. 27 sh. 6 d.

George Jobberns er grundlæggeren af den aktuelle geografiske viden- skab og højere uddannelse i New Zealand og har en væsentlig del af æren for, at dette land i løbet af nogle årtier har gjort sig gældende som betyd- ningsfuld faktor i international forskning. Nærværende samling af essays er i flere henseender bemærkelsesværdig. Man kan således henviser til Kenneth B. Cumberland: "Climatic Change or Cultural Interference?", hvor man får en diskussion af den reversible proces mellem det geografi- ske milieu og den menneskelige virksomhed i det præ-europæiske New Zealand. Som et andet eksempel kan nævnes Jane Soons: "A Survey of Periglacial Features in New Zealand", og det er i det hele taget påfal- dende at notere det faktum, at undersøgelser i et tempereret land på den sydlige halvkugle har betydelig interesse også for os.

Niels Nielsen.

Olaf Klose & Lilli Martius: Ortsansichten und Stadtpläne der Herzogtümer Schleswig, Holstein und Lauenburg. Bd. 2, Bildband. Karl Wachholtz Verlag, Neumünster 1962. 419 s. 21 × 29 cm. 120 DM (Bd. 1 og 2).

Første afdeling af dette 2. binds værk er omtalt i Geografisk Tidsskrift, bind 61, 1962, og hermed følger nu et billedbind indeholdende gengivelser af ikke mindre end 800 prospekter, tegninger og kort af byer og landsbyer i hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenburg.

Som omtalt dækker undersøgelsen perioden indtil 1867, og kun undtagelsesvis møder man materiale ældre end år 1600. Som historisk-topografisk kildeskrift og som håndbog for museer og samlinger og for alle, som er interesseret i den byhistoriske og kunsthistoriske udvikling, er dette et vigtigt kildeskrift også for Danmark, fordi værket omfatter landsdele, nemlig Nordslesvig og Ærø, som nu er danske.

Den redaktionelle og tekniske behandling er fortrinlig.

Niels Nielsen.

Fred M. Bullard: Volcanoes. In History, in Theory, in Eruption. University of Texas Press. Thomas Nelson and Sons Ltd., Edinburgh 1962. XVI + 441 s., 71 fig., 37 pl. 16 × 23,5 cm. 45 sh.

I den relativt omfattende håndbogslitteratur om den recente vulkanisme indtager denne bog en særlig plads. Den er overkommelig, velskrevet og let læselig og giver en god fremstilling af de vulkanske processer og de ved disse dannede landskabsformer samt en redegørelse for nogle af de vulkanske følgefænomener og for udnyttelsen af den geo-termale energi.

Med særlig interesse vil brugerne læse de udførlige afsnit om den nye vulkan i Mexiko, Paricutin, fra denne vulkans fødsel den 20. februar 1943 til afslutningen af eruptionsperioden.

Lærebogsforfattere vil her kunne finde et let tilgængeligt og nyttigt stof.

Niels Nielsen.

Walther Grossmann: Vermessungskunde I-III. Sammlung Göschen. Walter de Gruyter, Berlin. 11 × 16 cm. DM 3,60 pr. bd.

I Stückvermessung und Nivellieren. Bind 468, 1962. 144 s., 117 ill.

II Horizontalaufnahmen und ebene Rechnungen. Bind 469, 1959. 133 s., 97 ill.

III Trigonometrische und barometrische Höhenmessung, Tachymetrie und Absteckungen. Bind 862, 1960. 136 s., 97 ill.

Hermed foreligger alle tre bind i nyudgave af denne lille, men meget omfattende håndbog i opmålingslære, og hvoraf den første udgave blev udsendt i begyndelsen af dette århundrede af P. Werkmeister. Bindenes indhold fremgår stort set af titlerne, idet første bind dog også omfatter opmåling af små områder, arealmåling, fejlære m. m. Alt er behandlet grundigt og koncentreret, uden at det dog er gået ud over overskueligheden. De tre små bind omfatter instrumentlære, måleteknik, fejlære, formelsamlinger og praktiske opmålingseksempler i stort omfang. Dette i forbindelse med det praktiske format bevirker, at værket opfylder mange behov. For eksempel kan det uden forbehold betegnes som en meget anvendelig vejledning og håndbog i opmåling ved det geografiske studium. Det vil især være af stor betydning for den, som i forvejen har noget kendskab til opmåling, men kan iøvrigt anvendes med fordel uden større forkundskaber.

Jens Tyge Møller.

Erwin Raisz: Principles of Cartography. McGraw-Hill Book Company, New York, London 1962. 315 s., 306 ill. 18 × 24 cm. 66 sh.

Forfatteren, der tidligere har udsendt *General Cartography*, har undervist i kartografi ved universiteterne Columbia og Harvard. Han har i 27 kapitler givet en introduktion til kartografien, idet praktisk talt alle emner, som overhovedet kan komme på tale, bliver behandlet. Her skal blot nævnes: kartografiens historie, tegneteknik og symbolanvendelse, målemetoder og instrumenter, kortprojektioner, tematiske kort samt anvendelse af luftfotografier. Som følge af bogens omfang bliver behandlingen af det meget omfattende stof ret overfladisk, og i introduktionen fremgår det da også, at bogen er tænkt anvendt ved begynder-undervisning. Dette indtryk forstærkes af de kommenterende fodnoter til lærens orientering. Billedmaterialet er overvældende, og reproduktionstekniken meget fin. Som håndbog for lærere ved undervisning for eksempel i gymnasiet vil bogen være anbefalsværdig på grund af sin alsidighed, de mange illustrationer samt behandlingen af de nyeste metoder. Ved en højere undervisning kan den derimod næppe anvendes. Dertil er behandlingen for elementær, dispositionen for uklar og værket for dyrt.

Jens Tyge Møller.

D. S. Parasnis: Principles of Applied Geophysics. Methuen and Co. Ltd. London 1962. 176 s., 64 ill. 13 × 19 cm. 21 sh.

Forfatteren, som virker ved forskningsarbejde ved gruberne i Boliden, har i serien *Methuen's Monographs on Physical Subjects* udsendt denne håndbog i geofysisk metode. Værket behandler metode ved og udnyttelse af magnetiske og seismiske målinger, målinger af tyngde og jordskorpens elektriske forhold samt bestemmelse af radioaktivitet m. m., emner, som afgjort må siges at falde inden for de rent fysiske fagområder.

Jens Tyge Møller.

Albert Kolb: Ostasien. China — Japan — Korea. *Geographie eines Kultur- erdteiles.* Quelle & Meyer, Heidelberg 1963. 608 s., 25 farvelagte kort i teksten + kortbilag. 17,5 × 24,5 cm. 56 DM.

Få områder er så vanskelige at behandle geografisk som Østasien. Det derværende fra vort eget væsensforskellige kulturmønster må kendes, før man kan gøre sig håb om at komme på sporet af en forståelse af denne »kulturverdensdels« særegne udvikling.

Professor Kolb indleder derfor sit værk med en gennemgang af Kinas historie i erkendelse af Kinas afgørende betydning for hele Østasiens udvikling. Derefter gennemgås Kinas geografi grundigt på regional basis på traditionel vis, ligesom det moderne Kinas problemer behandles. Stoffet er for Kinas vestlige grænseområder, Korea og Japan, disponeret på lignende måde.

Bogen åbner mulighed for et overblik over et stort og vanskelig tilgængeligt stof ved sin klare opbygning, gode illustrationer og omfattende register. Dens betydeligste værdi er dog efter nærv. anm.s opfattelse, at den klart redegør for forskellighederne i de to asiatiske stormagters bag-

grund for indpasningen af den moderne teknik, såvel i natur-, men i endnu højere grad i kulturgeografisk henseende: Kina, hvor en »fossil« socialstruktur først måtte brydes, og Japan, hvor den feudale ordning af samfundet med forhåndenværende kapitalkoncentrationer gjorde overgangen lang lettere.

Sofus Christiansen.

E. Bruns: Ozeanologie. Bd. II. Ozeanometrie I. VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin 1962. 494 s., 276 fig. 16,5 × 23 cm. 76 DM.

Bogen er andet bind af et oceanografisk 6-bindsværk, hvis første bind er anm. i G. T. 1959, p. 198, til hvilken der henvises. Det foreliggende bind behandler en del af oceanometrien (fortsættelse følger i næste bind). Behandlingen må siges at være den grundigste, der endnu er blevet samlet i et enkelt værk, og også omfattende i den forstand, at der i et usædvanligt omfang er øst af sovjetiske kilder.

En lang række emner er medtaget: grundlaget for oceaniske målinger, ekspeditionsskibe, instrumentarium og målinger i praksis er omtalt. Af særlig værdi skønnes det at være, at man i bogen finder en række tabeller samlet, der anvendes ved bearbejdning af observationsmaterialet.

Den arbejdende oceanograf og den helt specielt interesserede læser finder i værket et nyttigt redskab.

Sofus Christiansen.

Adrian E. Scheidegger: Theoretical Geomorphology. Springer-Verlag, Berlin, Göttingen, Heidelberg 1961. XII + 333 s., 163 fig. 16 × 24 cm. 48 DM.

Denne bog er vanskelig tilgængelig på grund af den anvendte matematiske formulering, som måske ikke altid giver den tilsigtede hjælp, men forfatteren er ganske usædvanlig godt orienteret i litteraturen om dynamisk geomorfologi, hvilket bibringer læseren stor tillid til arbejdet.

Den centrale idé bag bogen er meget besnærende, nemlig at en matematisk-fysisk forklaring af de geomorfologiske processer er nødvendig for at forstå de observerede landskabsformer. For en moderne geografisk videnskab er det meget frugtbart at studere de naturfysiske processer, der behersker og danner de forskellige miljøer. Det er ofte mere nyttigt at kende processerne end de statiske former. Første kapitel indeholder en summarisk oversigt over de geomorfologiske miljøers udseende, dette kapitel trænger til supplement fra en normal deskriptiv geomorfologi. Andet kapitel giver de rene fysiske teorier for vædskers strømning, herunder også isens dynamik. Derefter et langt kapitel om skræntudvikling, dette følges af en redegørelse for flodlejts processer og for afstrømningsområder. Sjette kapitel behandler overvejende havets og kysternes geomorfologi, syvende og ottende kapitel tager sig af det glaciale og æoliske miljø. Sidste kapitel er lidt blandet, der indgår ca. 3 sider om karst. Bogen afsluttes af fyldige index.

For den moderne geomorfologi, som ønsker at betone processer og deres kvantitative udtryk i miljøerne, er denne bog en længe savnet støtte. Den må afgjort anbefales som lærebog for universitetsundervisning i geografi og geomorfologi.

Hans Kuhlman.

R. D. Gaul (ed.): *Marine Sciences Instrumentation*, Vol. 2. Plenum Press, New York 1963. 195 s., ill. 22 × 28 cm. 10 \$.

Med motivation i ønsket om hurtigt at sprede kendskab til nyudviklede instrumenter præsenteres i andet bind af »Marine Sciences Instrumentation« en række »transducers«, d. v. s. instrumenter, der i videste forstand omsætter naturfænomener i tal. Det er hovedsagelig apparater til måling af temperatur, saltholdighed, modstand, bølger, strøm og vind, der omtales. En del af dem er næppe ude over konstruktionsstadiet, men mange synes at vise betydelige fremskridt, især i retning af automatisk registrering. Værdifulde synes måske især at være diskussioner om fejlkilder ved strømmåling. Disse forekommer at være så graverende, at alle måleserier bør efterfølges af beviser for, at de har reel mening.

Sofus Christiansen.

K. W. Robinson: *Australia, New Zealand and the Southwest Pacific*. 1960. 340 s.

E. H. G. Dobby: *Monsoon Asia*. 1961. 380 s.

W. H. Parker: *Anglo-America*. 1962. 405 s. Nr. 4, 5 og 6 i serien „A systematic regional geography“. University of London Press Ltd. 15 × 22 cm. Pris 25 sh., 25 sh. og 30 sh.

De tre bøger følger et bestemt skema, hvor ca. en fjerdedel anvendes til en generel behandling af hele regionen med hensyn til enkeltelementerne: relief, klima, vegetation o. s. v. Derpå følger en gennemgang af delregioner delvis opbygget efter samme disposition, medens hver bogs sidste afsnit betragter områdets politiske enheder én for én.

Selv om denne fremgangsmåde medfører en række gentagelser, må man sige, at behandlingen af delregionerne ofte indeholder betydelige stofmængder, og teksten i f. eks. Dobby's bog støttes af gode kort over typiske lokaliteter. Den stærke opspaltning i små afsnit kan let komme til at virke noget leksikalsk, men det er muligvis en nødvendighed, for at en enkelt forfatter kan disponere stoffet for så store områder.

Hele serien er førsteudgaver, og indholdet er forsøgt ført op til 1959/60. Talmaterialet er meget sparsomt og for en del samlet i tabeller bag i bogen eller i forbindelse med de politiske afsnit. De tre bind angives at være beregnet for "first-year University Courses" i England, og en sammenligning med kravene til regionalgeografien herhjemme stiller ikke os i noget særlig godt lys.

K. M. Jensen.

Klima-Atlas von Ungarn. Udgivet af Zentralanstalt für Meteorologie von Ungarn. Verlag der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Budapest 1960. 78 plancher (34 × 50 cm) samt teksthæfte på 20 sider (ungarsk og tysk tekst). \$ 20,70.

Klima-Atlas für das Gebiet Der Deutschen Demokratischen Republik.

Zweite Ergänzung. Akademie-Verlag, Berlin 1962. 17 kortblade med forord og oplysninger. Ca. kr. 145,50.

Det ungarske atlas er inddelt i fem afsnit, der behandler de termiske tilstande, fugtighedsforhold, vinde og strømningsmønstre, klimatiske ekstremer og phænologi. Kortene er i målestok 1:1.250.000 og 1:2,5 mill. og trykt i farver med et svagt, gråt højdekort som grundlag, således

at man har den tydelige afhængighed af relieffet for øje gennem hele værket.

Indholdet er meget traditionelt med gengivelse af middelværdier for alle klimatiske elementer inden for de enkelte måneder eller for hele året. Enkelte forsøg på en afvigelse fra dette princip har man i oplysningerne for forskellige vækstperioder og i de 8 typiske vejrkort, der er medtaget. Kortene over ekstreme måneder med hensyn til nedbør og temperatur (kold januar 1942, varm januar 1948) er interessante, men det havde været ønskeligt med nogle oplysninger om hyppigheden af sådanne afvigelser. Ligeledes savner man den regionale placering af målestationerne (antallet er opgivet i tekstheftet) til en bedømmelse af kortenes sikkerhed.

Tekstheftet bringer oplysninger om kortenes indhold og den anvendte metodik, definitioner af de anvendte begreber m. m., men der foretages ikke nogen vurdering af det fremkomne regionale mønster for det pågældende klimaelement.

Det østtyske atlas er udført efter helt samme skabelon, og denne anden afdeling omfatter nedbørskort for samtlige måneder samt for vegetationsperioden.

K. M. Jensen.

Biometeorology. Proceedings of the Second International Bioclimatological Congress 1960. Ed. S. W. Tromp. Pergamon Press, London 1962. 685 s., ill. 18 × 25 cm. Pris 7 £.

Denne anden internationale kongres for bioklimatologi blev afholdt af The Royal Society of Medicine i London. Indholdet af de 70 artikler behandler derfor overvejende menneskets afhængighed af klimaforholdene og specielt nogle sygdommes tilsyneladende tilknytning til bestemte klimatiske eller vejrsmæssige omstændigheder. Emnerne samler sig dels omkring bjerg- og tropeklimateats indflydelse på mennesket og dels omkring varmeregulationens store betydning for folks befindende under forskellige himmelstrøg.

Andre interessante artikler behandler f. eks. så aktuelle problemer som Jordens mulighed for at producere føde nok til den stigende befolkning ud fra teoretiske betragtninger over vor udnyttelse af den forhåndenværende solenergi. Endvidere er der samlet nogle spredte indlæg fra de øvrige sektioner inden for bioklimatologien, og til slut findes korte rapporter fra disse sektioner (agrometeorologi, luftforurening, vejrets indflydelse på husdyr, mikroklimatologi m. m.).

K. M. Jensen.

J. E. Hiller: Die mineralischen Rohstoffe. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1962. 359 s., 2 fig., tabeller. 17 × 25 cm. 56 DM.

Efter en kort gennemgang af de magmatiske, sedimentære og metamorfe processer, der fører til dannelser af malmlejer og koncentration af andre uorganiske mineralske råstoffer i så stor mængde, at det kan betale sig at udnytte dem, er resten af bogen en gennemgang af disse råstoffer, deres forekomster og anvendelse. Sidst i bogen findes forskellige statistiske tabeller over mineralproduktionen. Bogen er en let og overkommelig håndbog for gymnasielærere og andre interesserede.

Kaj Hansen.

Earl Ingerson (ed.): Clays and Clay Minerals. Pergamon Press, London 1962. 614 s., ill. 16 × 23,5 cm.

Bogen er det ellefte bind i den internationale serie af Monographs on Earth Science, som Pergamon Press udgiver. Det her foreliggende bind indeholder de foredrag, der blev holdt på The Ninth National Conference on Clay and Clay Minerals i Lafayette, Indiana, U. S. A., i oktober 1960 tillige med beretningen om den under konferencen afholdte ekskursion. Foredragene falder i tre grupper. 1) Symposium on the engineering aspects of the physico-chemical properties of clays, 2) General Session og 3) Symposium on clay-organic complexes.

Bogen har størst interesse for ingeniører, der arbejder med fundering, og for lerminerologer.

Kaj Hansen.

Karl Krüger: Regionaltechnik. Die Anpassung der Technik an die Umwelt-faktoren. Beuth-Vertrieb GmbH., Berlin 1961. 147 s., 5 tabeller og 2 klimakort. 14 × 21 cm. 16,80 DM.

Med ordet regionaltechnik betegner forfatteren enhver tilpasning af tekniske hjælpemidler, trafikmidler, byggematerialer og byggeskikke til regionale natur- og kulturforhold. Der gennemgås en lang række eksempler herpå, men det meste af stoffet her vil være enhver geograf velkendt, og teknisk går de udvalgte eksempler heller ikke ind på en nærmere analyse. I betragtning af emnets store aktuelle betydning må det beklages, at forfatteren ikke, eventuelt i samarbejde med en faggeograf, har været i stand til at gå mere i dybden med problemerne. Bogen rummer en række opstillinger, der tilsammen skulle give regionalteknikkens systematik, og den indeholder også et par kort over klimatypers udbredelse m. v. Både tekst og kort indeholder dog mange inkonsekvenser og urimeligheder, for ikke at tale om at navneudvalget på det klimatiske oversigtskort er yderst tilfældigt. I Europa er således Hannover det eneste opgivne navn, og i Grønland nævnes kun Danmarkshavn, medens Omsk er eneste navn i Sovjetunionen. Bogen er vel nærmest beregnet på at give teknikere en slags første indføring i problemstillingen; som lærebog eller eksempelsamling til brug for studiet af „anvendt geografi“ er den ikke egnet.

Børge Fristrup.

Geophysical Monographs No. 7. Antarctic Research: The Matthew Fontaine Maury Memorial Symposium. Redigeret af Harry Wexler, Morton J. Rubin og James E. Caskey, publiceret af American Geophysical Union med støtte af National Academy of Sciences. Washington 1962. 228 s., ill. 17 × 25 cm. 7,50 \$.

Dette nye bind i American Geophysical Unions serie af geofysiske monografier rummer foredrag og taler fra den tiende Pacific Science Congress, som afholdtes i Honolulu 21. august–6. september 1961. Bogen rummer 24 afhandlinger skrevet af videnskabsmænd fra 7 lande, men som naturligt er, så domineres bogen af amerikanske og russiske forskeres resultater. Monografien ligger på samme meget høje stade som de foregående bind af serien, og den bringer foruden specialafhandlinger en række oversigtsartikler om Sydpolarlandets glaciologi, geologi og geomorfologi, som sammenfatter resultaterne af det internationale geofysiske år og det efter-

følgende IGC program. Hvor store resultater, der er opnået, ses bedst, hvis man sammenholder dette bind med seriens første bind „Antarctica in the International Geophysical Year“.

Artiklerne er næsten alle skrevet af de mest fremstående eksperter på området, og af særlig interesse for geografer kan f. eks. nævnes, at Charles R. Bentley giver en oversigt over Sydpolarlandets glaciale og subglaciale topografi og i kortene bl. a. viser, hvor detaljeret kendskab der efterhånden er nået til Sydpolarlandets undergrund. Det fremgår bl. a. heraf, at det dybe subglaciale lavland indenfor Ross og Amundsen Havene ikke som tidligere antaget strækker sig over til Bellingshausen Havet, men adskilles herfra ved en smal ryg parallelt med Eights Coast. Der er dog stadig områder i det østlige Antarktis og ved roden af Antarctic Peninsula, hvor man intet kender til istykkelsen eller undergrundens topografi. Sydpolarlandets geologiske forhold og udviklingshistorie behandles af Raymond J. Adie, medens G. P. Woollard behandler områdets isostatistiske forhold og her bl. a. påviser, at hvis den antarktiske is, som på sine steder er op mod 4000 m tyk, smeltede væk, så ville det vestlige Antarktis udgøre et archipelago med smalle sund, og et 450 km bredt og 900 m dybt hav ville skære sig ind mellem Kohler Mountains og Sentinental Mountains, hvorimod det østlige Antarktis stadig ville udgøre et sammenhængende kontinent med en gennemsnitlig højde over havet af 1500 m.

De antarktiske is shelve behandles af James Zumberge og Charles Swithinbank, medens den alt for tidligt afdøde Edward C. Thiel har givet en ny og den hidtil bedste beregning af jordens samlede ismængder. M. J. Rubin behandler Sydpolarlandets materialhusholdning og bringer her kort over den årlige sneakkumulation; det viser trods det meget sparsomme observationsmateriale en forbløffende god overensstemmelse med det samtidig publicerede russiske kort over snepålejringen af V. M. Kotlyakov.

Bogen her er således et nyt bevis for, hvorledes der for Antarktis, i modsætning til hvad der er tilfældet i Arktis, virkelig sker en åben udveksling af erfaringer og resultater mellem Øst- og Vestblokkens lande.

Borge Fristrup.

C. A. M. King: Oceanography for Geographers. Arnold, London 1962. 337 s., ill. 15 × 23,5 cm. 40 sh.

Dr. King har stillet sig den vanskelige opgave at skrive en oceanografi for geografer og andre, der har brug for at sætte sig ind i den moderne udforskning af havene, men som ikke har særlige forkundskaber i matematik og fysik.

Bogen har omtrent det samme emnevalg, som foreligger i f. eks. Dietrich-Kalles og Sverdrup-Johnson-Flemings håndbøger; den adskiller sig især fra disse ved, at der lægges mere vægt på havbundens morfologi og ved, at der er tilføjet et særligt afsnit om oceanernes geografiske betydning. Emnerne er klart disponeret og behandlet med brug af mange underliggende citater, hvilket har gjort det rimeligt at medtage også mange af de hypoteser, der arbejdes med i moderne oceanografi. Dr. King's bog er ret letlæst og må anses for en velegnet introduktion til emnet.

Sofus Christiansen.

Geophysical Monographs No. 6. The Crust of the Pacific Basin. Red. af G. A. MacDonald & H. Kuno. American Geophysical Union of the National Academy of Sciences 1962. 195 s., ill. 17×25 cm. 6 \$.

Bogen indeholder en række foredrag, holdt på den tiende Pacific Science Congress i Honolulu i september 1961, og omhandler seismiske og vulkanologiske undersøgelser i Stillehavsområdet. *Kaj Hansen.*

P. Gidon: Courants magmatiques et évolution des continents. L'hypothèse d'une érosion sous-crustale. Coll. Evolution des Sciences 27. Masson et Cie, Paris 1963. 155 s., 19 fig. 14×22,5 cm. 24 NF.

Siden man måtte opgive den gamle kontraktionshypotese som forklaring på bjergkædedannelserne, har der været opstillet en mangfoldighed af andre forsøg på at finde årsagen til og mekanismen ved dannelsen af de store bjergkædestrøg, uden at nogen af dem har været helt tilfredsstillende. Den her opstillede teori går ud på, at konvektionsstrømme i simaet under kontinentalskallerne skulle erodere disses underkant og afsætte det medførte sialmateriale ved kontinentalskallernes rand som tykke sialkerner. Bogen er noget sværere at læse, end franske geologier normalt er, men det synes dog heller ikke, at denne teori er mere sandsynlig end så mange af de tidligere fremkomne. *Kaj Hansen.*

S. H. Haughton: Stratigraphic History of Africa. South of the Sahara. Oliver & Boyd, Edinburgh and London 1963. 365 s., 45 fig. 15×23 cm. 63 sh.

Bogen giver en gennemgang af Afrikas geologi syd for Sahara og er en kortfattet håndbog beregnet for teknikerne under CCTA (Commission of Technical Co-operation in Africa South of Sahara). *Kaj Hansen.*

Georg Knetsch: Geologie von Deutschland und einigen Randgebieten. Ferd. Enke Verlag, Stuttgart 1963. 386 s., 63 fig., 28 tavler og 1 geol.-kort. 17×24,5 cm. 58 DM.

Titlen er i nogen grad misvisende, idet den så godt som udelukkende omhandler udviklingen af de tektoniske strukturformer i Tyskland og dets naboområder. Stratigrafi, fossilindhold, sedimenter og andre emner, der hører med til en tysklandsgeologi, mangler totalt. *Kaj Hansen.*

Adrian E. Scheidegger: Principles of Geodynamics. 2. udg. Springer-Verlag, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1963. 362 s., 142 fig. 16×24 cm. DM 49,60.

Bogen danner sammen med forfatterens andet værk: *Theoretical Geomorphology*, 1961, en helhed, som benævnes „teoretisk, kvantitativ geologi“. Den teoretiske geomorfologi er også anmeldt her i tidsskriftet. Hvis man skulle „oversætte“ disse titler, måtte det blive omtrent således „lærebøger i den endogene og exogene geologi med særligt henblik på de fysiske processer“.

Hvis man diskuterer jordskælv, bjergkædedannelse eller Wegener's teori, da bør man søge efter argumenter i den foreliggende bog, der på den matematiske fysiks grundlag gennemarbejder alle de hypoteser, som forekommer i proceslæren i den endogene geologi. Bogens to første afsnit

gennemgår de generelle fakta om jordskorpens udformning i kontinenter, oceaner, bjergkæder og vulkaner med tilhørende seismiske, termale og magnetiske fænomener. Det tredje afsnit behandler den relevante teoretiske fysik vedrørende deformationer og strømninger. I fjerde afsnit læser man om jordrotations virkning, bl. a. oplyses det, at Coriolis krafts effekt i jordskorpen er forsvindende lille. Femte afsnit omtaler oceanernes og kontinenternes udvikling, sjette afsnit bjergkædedannelsen, syvende dynamikken i foldninger, jordskælv m. m. Sidste kapitel behandler forskellige emner bl. a. domer og vulkaner.

Bogen må anbefales på det varmeste specielt til lærebogsforfattere, fordi forfatteren med sin enorme viden tydeligt påviser, at de fleste forklaringer i den endogene geologi er rent hypotetiske. Materiallæren er stadig geologiens største og mest konkrete erfaringsfelt. Det fulde udbytte af Scheideggers bøger fås kun med gode matematiske forudskaber, som bør være bedre end undertegnedes.

Hans Kuhlman.

J. B. Mitchell (ed.): Great Britain. Geographical Essays. Cambridge University Press 1962. 612 s., 87 fig. 16×23 cm. 42 sh.

28 forfattere har skrevet 30 essays over forskellige dele af England, Wales, Scotland. Blandt forfatterne er flere kendte engelske geografer som f. eks. F. J. Monkhouse, J. A. Steers og M. J. Wise. De tre første bidrag giver en generel oversigt over relief, klima, vegetation, jordbund og befolkning, derefter starter man i London for i zig zag at vandre mod nord, til man ender rejsen på Orkney- og Shetlands-øerne. Det har ikke været hensigten at give en udtømmende og systematisk beskrivelse af samtlige naturlige regioner, men at vise de mange ansigter, landet har at fremvise. Der er lagt vægt på en smuk, verbal beskrivelse, ikke en dybsindig, kvantitativ analyse; beskrivelsen er lykkedes særdeles godt, man får virkelig et indtryk af, hvor forskellige selv nærliggende steder kan være. Bogen anbefales til alle, som rejser i UK. Engelsk geografi har uden synligt besvær givet os et elegant bevis for, at den geografiske beskrivelse er et uundværligt led i den „almene dannelse“.

Hans Kuhlman.

L. Dudley Stamp & S. Carter Gilmour: Chisholm's Handbook of Commercial Geography. (Entirely re-written). 17. udg. Longmans, London 1962. 915 s., kort og diagrammer. 15×22 cm. 80 sh.

Hermed foreligger 17. udgave af den velkendte håndbog, hvis 16. udgave er fra 1960 (1.ste fra 1889). Den nuværende disposition i bogen er fra 1937, de første afsnit (100 sider) om klima, jordbund, arbejdskraft, transport og kommunikation er oplæg til gennemgang af de traditionelle varer, såsom hvede, kul, papir o. s. v. Varerne gennemgås i løbet af ca. 200 sider. Resten af de godt 900 sider benyttes til en regionalgeografisk gennemgang af alle verdens lande. Den første stikprøve i den vældige tekst gav et godt indtryk, idet kul er fyldigt behandlet med megen vægt lagt på udvikling i produktion og forbrugsmønstre, tallene er revideret siden 16. udgave; man kunne dog have ønsket at høre noget mere om det økonomiske miljø. Bauxit (2. stikprøve) er meget flygtigt omtalt, men måske tilstrækkeligt. Det regionale afsnit om Danmark er desværre ikke tilfredsstillende, på ca. 3 sider får man meget banale fakta blandet med

statistik fra andenhåndskilder, hvis oplysninger er sorteret noget tilfældigt. Hvad der står om dansk fiskeri er nærmest vildledende.

Det er afgjort en svaghed ved bogen, at man har brugt så megen plads på de regionale afsnit uden at give en ordentlig fremstilling af de forskellige landes vareproduktion, handel og økonomi. Lad os håbe, at de næste udgaver af håndbogen bliver rensset for det overflødige, regionale stof.

Hans Kuhlman.

A. E. Haarer: Modern Coffee Production. 2. rev. udg. Leonard Hill, London 1962. 495 s., 42 fig., 75 pl. og 8 farvepl. 16 × 25 cm. 70 sh.

Frederick L. Wellman: Coffee. Botany cultivation and utilization. Leonard Hill, London 1961. (Et bind i serien: World Crops Books, editor: Nicholas Polunin). 488 s., 9 fig., 69 pl. 16 × 25 cm. 70 sh.

Begge bøger behandler kaffedyrkning ud fra et overvejende producent-synspunkt, de er ikke bøger om „kaffens geografi“. De beskriver meget grundigt de botaniske, økologiske og tekniske aspekter ved kaffeproduktionen. Det regionale stof er kun fyldigt hos A. E. Haarer, hvis bog er den, som geografen først bør slå op i. Under læsningen vil man opdage, hvilke fine mekanismer som bestemmer produktionens udbredelse og omfang. Man får f. eks. det indtryk, at tvivlsomme investeringer i frostruede plantager i Brasilien har væsentlig indflydelse på udnyttelsen af Etiopiens kaffeskove. Enhver geograf bør benytte disse to bøger som opslagsværker, før han kaster sig ud i »forklaringer« om kaffens udbredelse. Kaffens historie og botanik ses nok bedst hos Wellman, mens den rene dyrknings-teknik er interessantest hos Haarer, hvis egne erfaringer fra Østafrika præger teksten på afgørende vis.

Hans Kuhlman.

Jean Mérigot & Roland Froment: Notions Essentielles de Géographie Economique. Tome I. Sirey, Paris 1963. 555 s., 45 kortskitser i stregkliché. 18 × 22,5 cm. 38 NF.

Fortalen begynder med disse ord, som vist dækker godt: „Dette arbejde er ikke en fremstilling af den økonomiske geografi, men en håndbog. Som sådan sigter den ikke mod at være udtømmende, men mod at skaffe dem, for hvem den er bestemt, det nødvendige stof til at kende og forstå nogle fundamentale aspekter af nutidens økonomiske verden.“

Bogen er beregnet for den højere handelsuddannelse og er skrevet af en professor ved universitetet i Bordeaux og en gymnasielærer sammesteds, der begge tillige arbejder ved en handelsskole. De er da forfattere med stor erfaring på deres felt. Bogens første 180 sider indeholder en fremstilling af almindelige geografiske forhold: klimazonerne, befolkningens geografi, de forskellige staters økonomiske systemer. De næste 180 sider giver en fremstilling af landbrugets (og fiskeriets) geografi og dets markeder. Forskellige typer af landbrug er opstillet, og udvalgte produkter får en særlig indgående behandling: hvede, jordnødder (her bliver Unilevers virksomhed gennemgået), kaffe, kakao, banan, kautsjuk. Bogens sidste tredjedel fremstiller energiens geografi.

Det er et værk, som læses næsten med den spænding, hvormed man læser en roman, og som indeholder en uhyre mængde stof. Det må dog tilføjes, at man kan støde på unøjagtigheder. Således står der s. 188 under

Nordvest-Europas landbrug, at kun Frankrig udfører mere sukker, end det indfører. Dette gælder dog normalt også Danmark.

Der bebudes et bind til, som skal omhandle industri og transport. Bogen anbefales varmt.

C. G. Feilberg.

P. A. Talbot and H. Mulhall: The Physical Anthropology of Southern Nigeria. (Occasional Publications of the Cambridge Museum of Archaeology and Ethnology). Cambridge 1962. XVI + 127 s. Et kort over Nigeria i stregkliché. 19,5 × 25,5 cm. 32 sh. 6 d.

Den kendte engelske etnograf Percy Amaury Talbot, forfatter til det store værk „The Peoples of Southern Nigeria“, efterlod sig ved sin død i 1945 et betydeligt materiale af antropologiske målinger foretagne under hans ophold i Afrika, bl. a. som resident i Nigeria's sydlige provinser. Materialet fra Syd-Nigeria er nu blevet behandlet af en specialist i matematisk statistik H. Mulhall. I publikationen giver Mulhall dels en bred fremstilling af den statistiske metodes anvendelse på fysisk-antropologisk materiale, dels en analyse af Talbot's målinger. Disse er foretaget efter de anvisninger, som blev givet af „the Committee of the British Association“ i 1909. Bortset fra nogle mål på kroppen (højde til issen o. s. v.) drejer det sig overvejende om mål på kraniet og ansigtet. Det lykkes at udskille lokale typer: Yorubaerne er typisk negride, lidt over middelhøjde, har temmelig mørk hud og brede næser. Hovedet er akkurat langskallet. Iboerne falder i flere underafdelinger. En nordlig type, der minder om Yorubaerne, går jævnt over i en central type, der er lidt mindre, ikke så smukt bygget, har kortere hoved og smallere næse o. s. v. Forfatteren er klar over, at genetikerne sætter et stort spørgsmålstegn ved værdien af mange af disse omhyggeligt udførte målinger, men slutter med den vistnok ganske fornuftige bemærkning, at selv om blodtyperne giver mere præcise oplysninger, er det rimeligt, „at målinger af formerne vil bevare deres betydning til vurdering af den kombinerede virkning af arv og milieu.“

C. G. Feilberg.

K. M. Barbour: The Republic of the Sudan. A Regional Geography. University of London Press, 1961. 292 s., 42 plancher på dekrideret papir, 102 kort og diagrammer i teksten. 19,5+25,5 cm. Pris 42 sh.

Forfatteren har arbejdet i University College i Khartoum og foretaget vidtstrakte rejser i landet. Forfatteren har desuden et grundigt kendskab til litteraturen om emnet.

De første 120 sider af bogen giver en samlet fremstilling af landets fysiske geografi, befolkningsforhold og bebyggelsesgeografi. Dernæst deles landet i syv store regioner, især under hensyntagen til jordbundsforholdene, og under regionsbeskrivelserne behandles erhvervslivet. F. eks. finder man i kap. XIII „The Central Clay Plains“ gennemgang af kunstvandingsområdet „Gezira“.

Det er en indgående og omfattende fremstilling af staten Sudans geografi, her er givet. Stoffet er overskueligt ordnet. Billedmaterialet er godt. En uundværlig håndbog for den, der vil studere Sudan nærmere.

C. G. Feilberg.

L. P. Green & T. J. D. Fair: Development in Africa. A Study in Regional Analysis with Special Reference to Southern Africa. Witwatersrand University Press, Johannesburg 1962. VII + 203 s., 33 kort i teksten. 16 × 25 cm. \$ 5,25.

Man står her overfor det meget behagelige tilfælde: en bog hvis undertitel allerede klart angiver, hvad den indeholder. Forfatterne står den moderne amerikanske skole nær, der bestræber sig for at skabe regionale analyser med henblik på planlægning, men synes helt igennem meget nøgterne. L. P. Green er specialist i „International Urban Studies“ ved Institute of Public Administration“ i New York. T. J. D. Fair er senior lekturer i geografi ved University of the Witwatersrand.

Bogen falder i tre dele. Part I beskæftiger sig med udviklingsproblemer i Afrika i almindelighed, og der lægges vægt på, at forholdene er umådeligt forskellige i økonomisk og anden henseende fra egn til egn i dette store kontinent. Part II samler interessen om Syd-Afrika (medregnet de to Rhodesia'er, Nyasaland og de store portugisiske kolonier), hvis forhold de to forfattere er særlig godt kendt med. De søger at præcisere, hvor den stærkeste, økonomiske udvikling er lokaliseret i denne del af Afrika. Part III tager specielle regioner i Syd-Afrika frem til behandling: Witwatersrand, Kobberbæltet o. s. v. Der lægges megen vægt på, at udviklingen i Afrika særlig koncentrerer sig i visse „øer“, sædvanlig omkring de stærkt urbaniserede centre, som drager befolkningen til sig. Interessant er en lang udredning af planerne for Tulega River Basin (i baglandet til Durban). Bogen er et forsøg på overfor politikere og andre at påvise, hvor fremtidsmulighederne i Syd-Afrika ligger. *C. G. Feilberg.*

Monica M. Cole: South Africa. Methuen & Co., London 1961. XXX + 696 s., 234 kort og diagrammer i teksten, 142 billeder på plancher (2-4 fotos på hver planche). 16,5 × 24 cm. 4 gns.

Det område, dette værk behandler, er den Sydafrikanske Union, Sydvest-Afrika og de tilstødende britiske protektorater Bechuanaland, Basutoland og Swaziland, dog med hovedvægt på Unionen. Det er, så vidt anmelderen ved, den hidtil største samlede fremstilling der er givet af dette områdes geografi med hovedvægt på den fysiske geografi og erhvervslevet. Dr. Monica Cole, der nu er lektor ved University College of North Staffordshire, har tidligere været lektor i geografi ved University of the Witwatersrand og arbejdet ved universitetet i Cape Town. Hun har berejst det land, hun skriver om. Hun har kunnet få statistiske oplysninger hos lokale myndigheder, og bibliografierne viser et omfattende kendskab til litteraturen. Hun behersker også Sydafrikas økonomiske historie.

Man får da en indgående fremstilling af landbruget (indbefattet „soil erosion“), minevirksomhed, energiproduktion, industri og handel. 120 sider er ofret på regionalbeskrivelse. Forfatteren går ikke direkte ind på raceproblemerne. Hun betragter det som sin opgave gennem en skildring af de økonomiske forhold at give den nødvendige baggrund for at forstå Sydafrikas aktuelle situation. Hendes fremstilling af den tidligere kolonisationshistorie giver ingen støtte til den oftere fremsatte påstand, at landet var ubeboet, da de hvide tog det i besiddelse. Kapitelinddeling, omfattende register og de mange oversigtskort, gør det nemt at benytte bogen.

C. G. Feilberg.

A. C. O'Dell & K. Walton: The Highlands & Islands of Scotland. Thomas Nelson and Sons Ltd., London and Edinburgh 1962. 353 s., 94 fig., 49 tavler og 1 farvetrykt kort. 16 × 24,5 cm. 50 sh.

Den, der som anmelderen har været så heldig at have haft professor O'Dell og lektor Walton som førere på ekskursioner i Skotland, åbner en bog som denne med de allerstørste forventninger. De to forfattere er specialister i denne regions geografi og dertil glødende entusiaster, når talen er om det skotske højland. Professor O'Dells specielle interesse for historisk geografi giver bogen særlig værd. Det var den ildhu, hvormed han førte sine studenter rundt på udgravningsarbejde, der i 1958 af skæbnen blev belønnet derved, at han fandt velnok den smukkeste sølvskat fra 800-tallet, som nogensinde er taget op af Skotlands jord. Intet under, at engelske og skotske kronjurister måtte udkæmpe voldsomme kampe for at få afgjort, hvor skattens fremtidige tilhørssted skulle være. British Museum hævdede sin ret, men indtil videre står alle sølvsagerne i Aberdeens museum.

Bogen er regional geografi i ordets klassiske og allerbedste betydning. Det er langt den største del af Skotland, der behandles, men også den svagest befolkede del. Der bor faktisk ikke flere mennesker i hele dette område end i Glasgow. Illustrationerne udgør et fuldstændigt atlas over Skotland, og de enkelte kapitler er fængslende kommentarer til kortene. Hele skildringen er ajourført lige til bygningen af Dounreay-reaktoren ved nordkysten. Man hører om flugten fra landbruget, den vældige skovplantningsaktivitet i de sidste årtier, om whiskydestillationen som stabil, økonomisk faktor og om de vældige muligheder for arealers anvendelse som rekreatiomsområde. Tavleafdelingen er en samling fornemt reproducerede fotografiske billeder. Det er en bog, som alle, der har været i Skotland, vil søge tilbage til gang på gang, og som introduktion til områdets geografi er den i særklasse.

Axel Schou.

Wolfgang Meckelein: Forschungen in der zentralen Sahara. I. Klimamorphologie ved K.-H. Sindowski. Georg Westermann Verlag, Braunschweig 1959. 181 s., ill. 17 × 25 cm.

Denne beretning fra den tyske Sahara-ekspedition 1954–55 får sin ganske særlige betydning derved, at den er udformet som lærebog i et ørkenområdes geomorfologi. De forskellige ørken typer som stenørken, sandørken og saltlørken gennemgås ud fra nye synspunkter. Det er især den klimatisk-morfologiske synsvinkel, der anlægges, og forvitningsprocessernes dynamik udredes i detaljer. Denne værdifulde afdeling udgør bogens første halvdel. Den øvrige del er en speciel beskrivelse af de områder, ekspeditionen har gennemrejst, samt en afsluttende oversigt over landskabssystematikken. Billed- og kortmaterialet bringer megen ny orientering om de aride zoners overfladeformer.

Axel Schou.

Antarctica. Et billedværk af Emil Schulthess. Lohses Forlag, København 1961. 173 billeder. 35 × 21 cm. 105 kr.

Det første, der sker, når man tager denne bog i hånden, er, at man irriteres over det mærkværdige format, men knapt har man bladet ind på de forskellige billedsider, før man bliver fuldstændig betaget, og efterhånden som man glæder sig over de følgende billeder, går det op for én, at for-

matet er formlogisk og det eneste rigtige, når der er tale om gengivelse af de antarktiske landskaber og isverdenen på havet uden om det sydlige fastland. Foruden at være en samling af fotografiske mesterværker, af hvilke mange virker fuldstændig fascinerende, får man gennem billedsamlingen et særdeles omfattende indtryk af moderne ekspeditionsarbejdes karakter i Antarktis, hvor forholdene i enhver henseende, såvel med hensyn til temperaturer som vindstyrker, er ekstreme. Den laveste lufttemperatur nær jordoverfladen, $\div 88,3^\circ$, har russerne således målt her ved stationen »Vostock«. Tekstafdelingen er præget af største sagkundskab. Den skrives af en række forskere, som er fortrolige med den specielle metodik, som her anvendes. Tekst og billeder supplerer således hinanden på allerbedste måde.

Den danske arktiker Børge Frstrup introducerer værket ved et forord og giver den geografiske skildring af sydpolarlandet. Behandlingen af arbejdet i det internationale geofysiske år, 1957-58, der på så afgørende måde bragte ny viden om Antarktis, skrives af forskellige ekspeditionsdeltagere. Interessant er oversigten over den store andel, rederiet Lauritzens polarskibe har haft i sejladsen på Antarktis. *Axel Schou.*

D. H. K. Amiran & A. P. Schick: *Geographical Conversion Tables*. International Geographical Union (IGU). Zürich 1961. 315 s. og et kortbilag (zonetider). 17×24 cm. 25 SFrs.

Enhver praktisk arbejdende geograf vil kunne værdsætte det initiativ, der er resulteret i denne samling af ikke mindre end 187 omsætnings-tabeller for alle de måleenheder, der forekommer på de geografiske arbejdsfelter. Bogen er tillige et strålende eksempel på såvel en effektivt arbejdende IGU-kommission som internationalt geografisk samarbejdes praktiske værdi. Tilblivelseshistorien skal kort rides op, da den er typisk for IGU organisationen. På den 17. IGU-kongres i Washington 1952 blev Committee om Conversion Tables etableret, og på den næste kongres i Rio 1956 kunne et gennemdrøftet forslag fremlægges i kommissionens rapport. Generalforsamlingen vedtog udgivelsen med professor Amiran og hans assistent, dr. Schick ved Jerusalem's hebraiske universitet som redaktører. IGU's generalsekretær, professor Hans Boesch var utrættelig i sine bestræbelser på at fremskaffe den betydelige økonomiske basis, som en så kostbar tryksag kræver, fra en række store fonds og fra UNESCO.

Alt, hvad man kan komme ud for af målomsætninger ved geografisk og kartografisk arbejde, synes at være kommet med, og at have en sådan rigdom af oplysninger stående på håndbogshylden kan ikke skattes højt nok. I en række tilfælde er tabelformen erstattet af diagrammer, f. eks. for varighed af solskin, borgerligt og astronomisk tussmørke, etc. Mange tabeller vil være værdifulde for langt større kredse end faggeografernes, således diagrammet (121), der muliggør direkte aflæsning af rejsetid i timer og minutter efter udmåling af distancen i cm på et kort, når hastighed (i km eller miles pr. time) og kortmålestok er kendt.

Tabellerne er forsynet med udførlige vejledninger til benyttelsen samt med eksempler på forskellig anvendelse efter nøjagtighedskrav. Samtlige tekster er på engelsk, fransk, russisk og spansk. Det er en geograf's ønskedrøm, der er realiseret med denne publikation. *Axel Schou.*

Konrad Miller: Die Peutingersche Tafel. Stuttgart 1962. 28 s. og en farvetavle. 26 × 23 cm. 28 DM.

Hermed foreligger en ny udgave i halv størrelse af det yderst interessante romerske verdenskort fra det 4. årh., der kaldes Peutinger-kortet efter rådsskriveren i Augsburg Konrad Peutinger, der i 1507 fik kortet overladt af finderens, Kortrullen, der nu opbevares i Wien, er ca. 7 m lang og 34 cm bred. Den gengiver ikke alene Romerriget i dets største udstrækning, men også de omliggende dele af den da kendte verden og indeholder et fond af historisk-topografisk viden. At indpasse et verdenskort på en båndformet flade kan selvfølgelig kun gøres ved en bevidst fortegning af alle landarealer, så kortet er selvfølgelig hverken længde-, vinkel- eller fladetro. Det er konstrueret som praktisk hjælpemiddel for den rejsende romer, og indholdet er tilpasset dette krav. Hovedveje er angivet med distancer i romerske mil. Floder og bjerge er kun medtaget i det omfang, orienteringen kræver det, og gengivelsen er yderst enkel. De 500 bysymboler er derimod yderst varieret i udformning, så man får oplysning om provinshovedstæder, herbergsmuligheder o. lign. Morsomt nok er badesteder som f. eks. Aix angivet med et bassinsymbol. Kortet har altså nøjagtig samme specielfunktion som nutidens automobilkort, hvor indholdet også er udvalgt efter brugerens behov for information.

Teksten er en orienterende topografisk kommentar, og 12 tavler viser oldtidens vejnet indtegnet i nutidens kortomrids. Disse bikorts udførelse er kartografisk set primitiv og mærkelig amatøragtig. Facsimilegengivelsen af selve Peutinger-kortet er, hvad der er det vigtigste, upåklagelig.

Axel Schou.

Trewartha, Robinson, Hammond: Fundamentals of Physical Geography. New York-London 1961. 409 s., 334 fig. og en atlasafdeling med 10 farvetrykte verdenskort. 17 × 24 cm. 54 sh.

Bogen er et godt eksempel på den bogteknisk smukt formede amerikanske college-lærebog. Stilen i de talrige kurvebilleder, kortskitser, profiltegninger og blokdiagrammer er standardiseret enkel, hvorved bogens opslg virker homogene. Udvalget af fotografier er nyt og fængslende. Dispositionen er den klassiske: landformer, klima, jordbundslære, oceanografi og mineralressourcer. Den indbyrdes balance mellem kapitlerne er dog noget uligevægtig, idet klimatologien har erobret de $\frac{2}{5}$ af siderne. Ajourføringen er for dette afsnits vedkommende udmærket, såvel hvad enkeltheder som synspunkter angår. Det samme kan ikke siges om geomorfologikapitlet, der virker traditionelt, og hvor f. eks. den megen ny viden om de aride områder slet ikke sætter præg på fremstillingen. Den gamle amerikanske inddeling af landoverfladens former i sletter, reliefrige områder og kontinenternes randzoner, virker nu som en spændetrøje for det rigt varierede stof.

Atlassen består af 10 kartografisk veludførte verdenskort over klimatyper (Köppens), soil-typer etc. At der også her forekommer kort over befolkningsfordelings- og landbrugstyper kan virke ulogisk, men må fra et geografisk synspunkt applauderes, idet fysisk geografi aldrig bør blive en isoleret disciplin, men naturligt bør samarbejdes med kulturgeografien så meget som muligt.

Axel Schou.

Y. Abul-Haggag: A Contribution to the Physiography of Northern Ethiopia. The Athlone Press, London 1961. 153 s., 64 fig. 15 × 23 cm. 42 sh.

En geomorfologisk monografi baseret på forfatterens feltstudier og illustreret med sammes fotografier og feltskitser. Den geografiske opbygning med prækambriske krystallinske bjergarter som basis for mesozoiske sedimenter, over hvilke igen tertiære basaltdækker og yngre eruptive danner resistente lag, har været kendt længe. Det samme gælder forskydninger langs brudlinier i tertiær, – den samme landskabsprægede tektonik, som fortsætter sydpå gennem hele Østafrika og nordefter gennem Palæstina og Syrien. Forfatterens specielle indsats gælder udredningen af de udstrakte peneplaner af forskellig alder, hvis flader præger landskaberne, og sammen med lavadækkerne giver Ethiopiens højland dets særpræg. Forskydninger og normal erosion har ofte dissekeret disse flader, så de stedvis kun kan identificeres som topkonstansniveauer. Forfatteren udskiller to sådanne niveauer, et prækambrisk peneplan og et tertiært, på hvilket basalbænkene hviler. Det naturgeografiske milieu og bebyggelsestyperne, der behandles kortfattet i en almindelig regional karakteristik, har specielt geografisk interesse derved, at fremstillingen er åjourført.

Axel Schou.

Henri Elhaï: La Normandie occidentale. Paris 1963. 624 s., 136 tekstfigurer, 32 plancher, 8 udfaldstavler, 1 kort. 18 × 27 cm. Købes hos forf. 70 fr.

Det er den del af Normandiet, der ligger mellem Seine munden og Saint Michel bugten, som geomorfologisk behandles i denne gigantiske franske disputats. Hovedvægten er lagt på kystmorfologien, idet værkets 2. del, der omfatter dette emne, udgør over halvdelen af bogen. Sammen med de monografier, der foreligger af Bretagne (Guilcher) og kysterne nord for den her omhandlede (Prêcheur), er Frankrigs nordkyst dækket af så omfattende og detaljerede beskrivelser, at den franske kanalkyst kan siges at være en af de mest intensivt udforskede i hele verden.

Det er en bedrift at kunne fremlægge et så enormt materiale, som det sker her, dokumenteret gennem fotografier, tabeller, materialeanalyser og bearbejdet i form af profiltegninger, blokdiagrammer, bølgeanalyser og vindvirkeresultanter. Men forfatteren er ikke alene den omhyggelige feltarbejder, hans litteraturliste vidner om en all-round orientering, der endog omfatter danske kystmorfologiske arbejder.

Med en bog af dimensioner som Københavns telefonbog i hånden spørger man sig uvilkårligt, om begrænsningens kunst, der ganske vist er svær, men afgjort nyttig, ikke burde have været udøvet i højere grad. Forfatterens arbejde ville utvivlsomt derved være blevet betydeligt forøget, men for alverdens geografer ville tilegnelsen ligeså utvivlsomt være blevet lettere.

Forfatteren siger i sin indledning, at han bærer sit neg til videnskabens høst i bevidstheden om de store mængder, forgængere har sanket. Sandt er det utvivlsomt, at dette arbejde som forudsætning har fransk naturgeografis store traditioner og specielt Birot's strukturelle og Guilcher's kystmorfologiske skoling. Udtrykket 'neg' er dog for beskedent som betegnelse for forfatterens indsats. Det er afgjort et betydeligt læs, han kører ind gennem videnskabens ladeport.

Axel Schou.

Jordan A. Hodgkins: *Soviet Power. Energy resources, production and potentials.* Prentice-Hall, Inc., New Jersey 1961. 190 s., 17 kort og 2 diagrammer. 5,5 × 23,5 cm. \$ 3,95.

Forfatteren giver en detaljeret og pålidelig gennemgang af Sovjetunionens reserver og produktion af kul, olieskifer, olie og naturgas. Titlen er for så vidt lidt vildledende, som hverken vandkraft, brunkul eller tørv indgår i behandlingen af energikilderne.

Bortset herfra må man sige, at forfatteren har anvendt megen flid og kunnen, der har resulteret i et – såvidt omstændighederne tillader det – godt billede af Sovjetunionens energihusholdning. Russernes mere detaljerede oplysninger har selvfølgelig været den væsentlige forudsætning for, at dette har kunnet være muligt, men man bør dog også retfærdigvis give forfatteren hans rimelige andel af de fremragende resultater, der er kommet ud af hans bog.

De svageste punkter i bogen har deres oprindelse både hos forfatteren og hans kilde. For at starte med forfatteren, den anvendte kortfremstilling er langt fra let forståelig og tiltrænger i højeste grad forbedring, ligesom den iøjnefaldende mangel på diagrammer gør det virkelig svært for læseren at tilegne sig stoffet. For det andet kunne man ønske sig, at forfatteren havde foretaget en bedømmelse af de russiske opgivelser af reservernes størrelse. De stadig stigende kulreserver i den nordlige del af Sibirien udgør nu en så væsentlig del af Sovjetunionens samlede reserver, at man gerne så en vurdering af deres sandsynlighed og deres udnyttelsesmuligheder.

Dette skal ikke afholde læsere fra at stifte bekendtskab med det foreliggende værk, der efter anmelderens mening er den mest omfattende gennemgang af Sovjetunionens fossile energireserver, som findes.

Kristian Antonsen.

P. Birot: *Précis de géographie physique générale.* Armand Colin, Paris 1959. 403 s., 82 tekstfig. og 22 tavlebilleder. 18 × 23 cm.

Betegnelser som »moderne« og »åjourført« kan med fuld ret anvendes ved omtalen af denne særprægede og fængslende lærebog i naturgeografien, der af forfatteren med gallisk *esprit* defineres som »La géographie de l'épiderme d'un être unique: la Terre«. Anvendelsen af ordet »geografi« på dette sted kan også tages som typisk for forfatterens stillingtagen til problemerne. Det geografiske synspunkt er nemlig principielt ført helt igennem ved omtalen af alle de mange temaer, der rummes inden for de tre hovedafsnit: klima, landoverfladens former, havet og kysterne.

Titlen på 1. afsnits indledende kapitel: *Géographie de la température* er således ikke tilfældigt valgt, men må opfattes som en programmerklæring. Dispositionen af bogens enkelte afdelinger er original. Klimaafsnittet bringer al den ny viden om den atmosfæriske cirkulation, som er resultatet af de høje luftlags udforskning i vor tid. Det geografiske synspunkt i dette afsnits disponering viser sig bl. a. i den udførlige behandling af de globale klimaregioner. Afsnittet om overfladeformerne er i mindst lige så høj grad nyhedspæget såvel med hensyn til indhold som synspunkter. Den detaljerede undersøgelse af de skræntformende processer, som er typisk for de sidste årtiers geomorfologiske forskning, sætter

i høj grad sit præg på udformningen. Væsentlige dele af Jordens overflade – fra alpine bjergformers lodrette vægge til de vidt udstrakte, svagt hældende pedimentflader – kan jo komme ind under begrebet skråning. Her samarbejder forfatteren på genial vis klimatisk geomorfologi, plantegeografi og jordbundslære under en geografisk helhedsbetragtning. Basis herfor er resultaterne af de sidste årtiers intense udforskning af de aride zoner, de fugtige troper samt af de periglaciale områder. Jordbundske miens nye landvinding, således kendskabet til lermineralernes struktur, hører også til de elementer, der registreres her. Davis' cyklus-teorier, der i århundredets begyndelse med en åbenbarings styrke bragte sammenhæng i terrænlæren, var hovedsagelig udformet på iagttagelsesmateriale fra de tempererede zoner. Hvor rigtige de end stadig er principielt set, må de dog modificeres radikalt for også at omfatte den formmangfoldighed, vi senere har fået viden om. Afsnittet om havet og kysterne indeholder en helt original kysttypesystematik baseret på de store geomorfologiske enheder, gamle massiver etc. Med Birots store interesse for strukturproblemer i erindring kan det ikke undre, at han også søger frem til en oversigt over kystformerne på dette grundlag. Det forekommer dog anmelderen, at den kystsystematik, som Birots Sorbonne-kollega, Guilcher, har opstillet, er langt mere praktisk anvendelig til rubricering af verdens mangfoldighed af kystformer.

Bogens illustrationer er lige så originale som fremstillingen. Gode diagrammer, systematiske oversigter o. lign. letter tilegnelsen af det vældige stof. Tavlebillederne er velvalgte ofte med sans for det effektfulde. Det lodrette luftfotografi af et regnskovsområde, hvor skyggerne antyder overfladens konvekse bakkeformer, kan nævnes som eksempel. At dette billede er valgt til at indgå som symbolum på bogens omslag, er der også en slags programerklæring i.

Axel Schou.

J. Tricart: *L'épiderme de la terre*. Masson et Cie, Paris 1962. 167 s., 9 tekstfig. og 12 tavler. 13 × 23 cm. 22 NF.

Bogens undertitel »Anvendt geomorfologi i omrids« er mere oplysende om indholdet end selve hovedtitlen. Emnet, der behandles, er nemlig ikke, som denne antyder, jordoverfladens former, men den geomorfologiske analyses betydning for praktisk planlægning af trafiklinier og urbaniseringsområder, samt ved projektering af minedriftanlæg og ny landbrugsarealer. Det er direktøren for Centre de Géographie Appliquée ved Strasbourg Universitet, der fra dette instituts arbejdsfelter har udvalgt en række typiske eksempler på anvendte metoder. Af disse kan nævnes tolkning af luftfotografier fra utilgængelige regnskovsområder. Flodnettets karakter kan her give værdifulde primæroplysninger om overfladelagens forhold over for nedsivende vand – en oplysning af fundamental betydning ved projektering af ny plantager. Et andet eksempel er geomorfologisk kortlægning af franske floddale, der gennemstrømmes af vandløb med stærkt skiftende vandføring samt en eksakt bestemmelse af dennes variationer og herunder specielt maximumværdiernes dimensioner og frekvens. Mange katastrofer har været en følge af manglende viden af denne art før i tiden.

En række geografiske discipliner, således kartografien, kan siges oprindeligt at være skabt til dækning af et samfundsmæssigt behov. I lange pe-

rioder har geografien dog kunnet karakteriseres som deskriptiv og systematiserende. I vore dages rationelt organiserede velfærdsstater gør tendensen til at træde direkte i samfundets tjeneste sig atter stærkt gældende. Det førnævnte franske instituts oprettelse er et eksempel herpå. Erosionsanalysen i Göta älv-dalen efter de store skred ved Surte er en svensk analogi. Marskundersøgelserne og arbejdet med muldflugtens problemer, organiseret af Københavns Universitets Geografiske Institut, kan anføres som danske eksempler på denne tidstypiske tendens. *Axel Schou.*

L. Don Leet & Florence J. Leet: *The World of Geology*. McGraw-Hill, London 1961. 262 s., 70 ill. 14 × 21 cm. 21 sh. 6d.

Som lettilgængelig, populær indførelse i den problemkreds, der knytter sig til vor planets overfladeformer, deres tilblivelse og omdannelse, kan bogen anbefales. Forfatterparrets indsats består i en historisk betonet karakteristisk af de jordbeskrivende discipliner, i udvalg og tilklipning af stykker fra tidligere publicerede arbejder samt i de fyndigt korte introducerende indledninger til de 19 udvalgte stykker. Disse er taget fra håndbogsafsnit, afhandlinger og artikler, videnskabelige og populære, klassiske – som Agazzis' gletscherbeskrivelse – og aktuelle – som Don Walsh's originale rapport (fra »Life«) om bathyscaphen »Trieste«s dykning til bunden af Marianergraven i januar 1960. Ideen, at lave en slags faglig »Readers Digest«, indebærer selvfølgelig en vis risiko for gennem overfladisk snusen til problemer at bibringe læseren indtryk af at have indlært et stort stof. Denne fare er dog her undgået ved at vælge stof af en vis karat. Man får såvel oversigter, som f. eks. R. A. Daly's fremstilling af geologiens historie i det 20. årh., som oplysning om enkeltfænomener, f. eks. om Tsunamis, de jordskælvs genererede oceanbølger, der i seneste tid har hærget især Det Stille Oceans kyster. Det må påskønnes, at man ved valg af illustrationer har fundet frem til nyt billedstof og undgået de sædvanlige klicheer, man ellers nikker genkendende til i så mange populære publikationer. *Axel Schou.*

V. Pokorny: *Principles of Zoological Micropalaeontology*. I. International Series of Monographs on Earth Sciences, Vol. X. Pergamon Press, London 1963. 652 s., 548 fig. 16 × 24 cm. 84 sh.

Bogen er en systematisk mikropaleontologi og væsentlig af interesse for folk, der studerer foraminiferer og andre former for zooplankton.

Kaj Hansen.

W. Fischer: *Gesteins- und Lagerstättenbildung im Wandel der wissenschaftlichen Anschauung*. E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1961. 592 s., 12 fig., 36 tabeller og 12 tavler. 17 × 24,5 cm. 84 DM.

Bogen er en historisk gennemgang af forskellige tiders opfattelse af malmlejers, saltlejers samt kul- og olieforekomsters tilblivelse. Tavlerne indeholder fotografier af forskellige geologer.

Nogen beskrivelse af disse mineralforekomster findes ikke, og bogen har væsentligst interesse for dem, der vil sætte sig ind i den historiske udvikling. *Kaj Hansen.*

Henry Olivier: Irrigation and Climate. Edward Arnold Ltd., London 1961. 250 s., ill. 20 × 25 cm. Pris 100 sh.

Den tiltagende kamp om fersk vand mellem industri og landbrug har i de senere år fremkaldt en række bøger om udnyttelsen af vore vandreserver på den mest hensigtsmæssige måde. Nærværende behandling af emnet tager sigte på ingeniørers tilrettelægning af kunstvanding, men den er på ingen måde teknisk. Bogen samler en basisviden om fordampningen og vandbehovet for agerbrugskulturer. Det er interessant – men også nedslående – at se, hvor famlende man endnu må nærme sig dette afgørende problem i en tid, hvor verdens befolkning tiltager i antal, og kravene til landbrugsproduktionen stiger i rasende tempo; medens kunstvandingen i U.S.A. nu tegner sig for omkring 20 % af det samlede vandbehov, vil det efter Oliviers mening stige til ca. 60 % i år 2000.

Forfatteren gennemgår først terminologien omkring fordampning og vandbehov samt de mange tidligere fremsatte formler til beregning af fordampningens størrelse og går derefter over til en beskrivelse af researchmaterialet fra forskellige lande. Disse undersøgelseres resultater inddeles efter fordampning fra henholdsvis frie vandoverflader og plantedækkede felter. Konklusionerne samler sig om strålingen og om psykometerdifferencen (hvis daglige gennemsnitsværdi næsten svarer til evaporationen i mm pr. døgn).

Med bogens praktiske sigte for øje analyseres de meteorologiske standardopgivelser om temperatur og relativ fugtighed for at finde frem til tommelfingerregler, der kan anvendes, hvor målinger er sparsomme, og det ser ud til, at målingerne mellem kl. 8 og 10 i mange tilfælde svarer til gennemsnitsværdier for døgnet. I den sidste halvdel af bogen behandles praktiske vandingssystemer fra alle egne af Jorden, og forfatteren sammenligner i hvert tilfælde de praktiske resultater med de beregninger, der er gjort over vandbehov. Endelig omtales de specielle problemer, der knytter sig til vandøkonomien i sumpe og andre ekstremt fugtige egne og til særligt vandkrævende kulturer. Bogen har sin værdi for geografer gennem de mange regionale eksempler og de sammenfattende afsnit om forskningsresultaterne omkring fordampningen.

K. M. Jensen.

Indgået til redaktionen:

Gordon Manley m. fl.: Verdens Geografi. Jorden — dens folk og ressourcer.

Gyldendalske Boghandel — Nordisk Forlag A/S, København 1963. Med forord af Sophie Petersen. Oversat og bearbejdet af Ib Kejlbo. 364 s., mange ill. og kort. 20 × 27 cm.

F. L. Boschke: Skabelsen er endnu ikke afsluttet. Jespersen og Pios Forlag, København 1962. 247 s., ill. 16 × 24 cm. Kr. 42,50.

Knud Bidstrup og Erik Kaufmann: Danmark under forvandling. Danmarks Radios Grundbøger. Forlaget Fremad, København 1963. 200 s., ill. 13 × 20 cm. 8,00 kr.

K. Birket-Smith: Eskimoerne. Rhodos Bogforlag, København 1961. 301 s., ill. 25 × 29 cm.

Rhein-Mainische Forschungen, Heft 51, 52, 53. Verlag Waldemar Kramer, Frankfurt am Main. 16 × 24 cm.

51. **Walter Sperling: Der nördliche vordere Odenwald.** Die Entwicklung

- seiner Agrarlandschaft unter dem Einfluss ökonomisch-sozialer Gegebenheiten. 1962. 210 s., 56 fig. DM 12,—.
52. Ellen Schneider: Die Stadt Offenbach am Main im Frankfurter Raum. Ein Beitrag zum Problem benachbarter Städte. 1962. 140 s., 17 fig. DM 7,50.
53. Wilhelm Matzat: Flurgeographische Studien im Bauland und Hinteren Odenwald. 1963. 146 s., 9 fig., 9 kort. DM 10,50.
- Index to Australian Resources Maps of 1940—59. Department of National Development, Canberra 1961. 241 s. 18 × 23 cm.
- K. Schwidewsky: Grundriss der Photogrammetrie. 6. nybearb. og udvid. udg. B. G. Teubner, Stuttgart 1963. 362 s., 211 fig., 16 tavler og 8 bilag. 15 × 21,5 cm. DM 48,60.
- Carl Sartorius: Mexico about 1850. F. A. Brockhaus, Stuttgart 1961. 212 s., 18 pl. 17,5 × 24 cm. DM 24,—.
- August Lösch: Die räumliche Ordnung der Wirtschaft. 3. Aufl. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart 1962. 380 s., 100 fig. 15,5 × 23 cm. DM 28,50.
- Hisashi Kuno: Japan, Taiwan and Marianas. Catalogue of the Active Volcanoes of the World including Solfatara Fields. Part XI. International Association of Volcanology, Roma 1962. 332 s., 131 fig. 21 × 26 cm. 12 \$.
- T. W. Freeman: A Hundred Years of Geography: Gerald Duckworth & Co., London 1961. 335 s., 14 × 22 cm. 30 sh.
- Institute of British Geographers: Transactions and Papers. Nos. 30, 31 & 32. George Philip and Son Ltd., London 1962, 1962 og 1963. 118 s., 185 s. og 168 s., ill. 18,5 × 25 cm. 25 sh. pr. stk.
- H. R. Cain: Physical Geography for Certificate Students. Longmans, London 1961. 258 s., ill. 13 × 19 cm. 8 sh. 6 d.
- Gerhard Mohs: Die Industrie im Bezirk Frankfurt (Oder). Entwicklung und Standortverteilung in Vergangenheit und Gegenwart. Wiss. Abh. 3 der Geogr. Gesellschaft der DDR. VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin 1962. 118 s., 8 fig. 17 × 24,5 cm. 31 DM.
- George B. Cressey: Asia's Lands and Peoples. 3rd ed. McGraw-Hill, New York, Toronto, London 1963. 663 s., talrige ill. og kort. 19 × 26 cm. 77 sh.
- Wolfgang Burhenne (red.): Raum und Natur. Systematische Sammlung der Rechtsvorschriften, Entscheidungen und organisatorischen Grundlagen zur Raumordnung, Landesplanung und Landschaftspflege sowie zur Nutzung und Erhaltung der natürlichen Hilfsquellen. Erich Schmidt Verlag, Bielefeld 1962. Lösbladudg. 318 s., 13 registerblade. 15,5 × 21 cm. 32 DM.
- S. P. Suslov: Physical Geography of Asiatic Russia. W. H. Freeman & Co., 1961. 594 s., 168 fig., 50 kort. 19 × 26 cm. 15 \$.
- Henri et Genevieve Termier: Erosion et sédimentation. Introduction à la géologie générale et à la paléogéographie. Masson et Cie, Paris 1960. 412 s., 195 fig. 18 × 24,5 cm. 60 NF.
- Map of Soviet Central Asia and Kazakhstan. 2.ed. Central Asian Research Centre, London 1962. 24 s. tekst, 4 kort. 20 × 25,5 cm. 42 sh.
-